

Литвинчук І.А., методист
ДВНЗ «Київський коледж будівництва,
архітектури та дизайну», м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкриваються сучасний стан інформатизації навчальних закладів, інформаційне забезпечення управлінської діяльності керівника навчального закладу.

Ключові слова: інформатизація, управлінська діяльність, структура управління, комп'ютеризація навчання, завдання комп'ютеризації.

Аннотация. В статье раскрываются современное состояние информатизации учебных заведений, информационное обеспечение управленческой деятельности руководителя учебного заведения.

Ключевые слова: информатизация, управленческая деятельность, структура управления, компьютеризация обучения, задания компьютеризации.

Annotation. The modern state of informatization of educational establishments, informative providing of administrative activity of manager of educational establishment are given in the article.

Keywords: informatization, administrative activity, management structure, computerization of studies, task of computerization.

Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти є її інформатизація. Реалізація цієї тенденції дає можливість зробити освіту більш ефективною, гнучкою, сучасною, такою, що відповідає міжнародним стандартам.

У концепції Національної програми інформатизації зазначено, що сутність інформатизації полягає в сукупності взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, створених на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [5, 1].

Обчислювальна та комунікаційна техніка, телекомунікаційні мережі, бази і банки даних та знань, інформаційні технології (ІТ), система інформаційно-аналітичних центрів різного рівня, виробництво технічних засобів інформатизації, системи науково-дослідних установ та підготовки висококваліфікованих фахівців є складовими національної інформаційної інфраструктури і основними чинниками, що забезпечують економічне піднесення суспільства. Як показує досвід інших країн, інформатизація сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукоємних виробництв та високих технологій, зростанню продуктивності праці, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства.

Ефективність інформатизації навчального закладу значною мірою залежить від **наукового обґрунтування** цього процесу. Якщо узагальнити різні погляди науковців на інформатизацію навчального закладу, то можна зазначити, що більшість з них приділяють увагу такій функції, як підтримка управлінських рішень. Результати аналізу наукових праць та власного досвіду підтверджують, що інформаційні технології дають можливість підвищити ефективність усіх складових процесу розробки та реалізації управлінського рішення: отримання необхідної інформації, розробка управлінського рішення, доведення управлінського рішення до виконавців, контроль за виконанням управлінського рішення.

Однак базовою для всіх інших функцій інформатизації навчального закладу є функція отримання, фіксації, зберігання та перетворення інформації. Ця функція є ширшою за попередню у зв'язку з тим, що інформація потрібна не тільки для прийняття управлінських рішень.

Саме ця функція створює умови для реалізації ще однієї важливої функції інформатизації навчального закладу — задоволення інформаційних потреб учнів, студентів, працівників, потенційних споживачів освітніх послуг, працівників інших освітніх установ та структур управління освітою.

Численні можливості використання інформаційних технологій розглядали О. Андріянова, З. Пожидаєва, Н. Сомилкіна, Л. Забродська, Л. Жиліна, Е. Палат, М. Бухаркіна, М. Моїсеєва, А. Петров [4].

Л. Даниленко вважає, що застосування комп'ютерів в управлінській діяльності дає можливість забезпечити своєчасне надання оперативної інформації працівнику, який приймає рішення, з урахуванням її характеру; своєчасне надання аналітичної інформації; надання оптимального обсягу інформації; надання рекомендацій за вибором рішень та скорочення тривалості процесу вироблення рішення [10]. Погоджуючись з напрацюваннями науковців, зазначимо, що в швидкоплинних умовах актуальним стає пришвидшення використання інформаційних потоків в навчальному закладі. У наукових працях це питання висвітлюється фрагментарно, а питання комплексного застосування інформаційних потоків в навчальному закладі не висвітлено взагалі.

Мета статті: розглянути інформаційне забезпечення діяльності керівника в системі інформатизації навчального закладу.

Завдання: визначити стан інформатизації навчального закладу, виокремити основні складові та розкрити їх зміст в управлінні навчальним закладом, виділити відповідні завдання керівника навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Актуальність проблеми інформатизації управління навчальним закладом полягає в створенні, впровадженні та розвитку комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів і технологій. Головною метою є підготовка фахівця, в тому числі керівника закладу освіти до діяльності в умовах інформаційного суспільства, комплексна перебудова педагогічного процесу, підвищення його якості та ефективності. Вирішенню цього питання сприяє інформатизація навчального закладу.

Інформатизація (лат. informatio – пояснення, викладення) є одним із головних напрямів сучасної науково-технічної революції, на якому ґрунтується перехід від індустріального етапу розвитку суспільства до

інформаційного. Це процес перебудови життя суспільства на основі використання достовірного, вичерпного і своєчасного знання у всіх суспільно значущих видах діяльності. *Інформатизація охоплює три взаємопов'язані складові*: медіатизацію (лат. *mediatus* – посередник) – удосконалення засобів збирання, збереження і поширення інформації; комп'ютеризацію – удосконалення засобів пошуку та оброблення інформації; інтелектуалізацію – розвиток здібностей, сприйняття і продукування інформації, тобто підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, у тому числі використання засобів штучного інтелекту.

У науковій літературі, зазвичай, в інформатизації навчального закладу виділяється кілька взаємопов'язаних складових: система інформатизації навчального закладу; інформатизація управління навчальним закладом; умови створення інформаційної бази управління навчальним закладом.

Успіх інформатизації навчального закладу залежить від управління цим процесом. Комп'ютерна (інформаційна) технологія навчання спрямована на досягнення цілей інформатизації навчання на основі застосування комплексу функціонально залежних педагогічних, інформаційних, методологічних, психофізіологічних і ергономічних засобів і методик, створених і організованих на базі технічного й програмного забезпечення електронних обчислювальних машин (ЕОМ). Виокремлюють кілька основних напрямів використання ЕОМ у навчальному закладі для: наочного представлення і демонстрації основних понять і об'єктів навчальної дисципліни, основних закономірностей, зв'язку теоретичних положень із практикою тощо; автоматизованого навчання, автоматизації проектування; розв'язання розрахункових задач, оброблення результатів вимірів експериментальних досліджень; контролю підготовленості студентів.

Серед важливих компонентів комп'ютеризації навчання є розроблення програмного забезпечення. Програми, які використовують у вищих навчальних закладах, поділяють на такі програмні засоби:

- навчальні (скеровують навчання з огляду на наявні знання та індивідуальні здібності студентів, а також сприяють засвоєнню нової інформації);
 - діагностичні (тестові – призначені для діагностування, перевірки, оцінювання знань, умінь, здібностей студентів);
 - тренувальні (розраховані на повторення закріплення пройденого навчального матеріалу);
 - бази даних (сховища інформації з різних галузей знань, у яких за допомогою запитів на пошук по різних областях знань знаходять необхідні відомості);
 - імітаційні (представляють певний аспект реальності за допомогою параметрів для вивчення його основних структурних чи функціональних характеристик);
 - моделюючі (відображають основні елементи і типи функцій, моделюють певну реальність);
 - інструментальні (забезпечують виконання конкретних операцій, тобто оброблення тексту, складання таблиць, редагування графічної інформації)
- [9].

Інформаційна функція пронизує всі етапи процесу управління, оскільки ніяке прогнозування і моделювання без необхідної інформації не може бути здійснено. Проблема інформаційного забезпечення управлінської діяльності стала об'єктом особливої уваги та предметом спеціальних досліджень у педагогічній науці в останні два десятиріччя і набуває подальшої активної розробки в наш час. У діяльності керівників навчальних закладів інформація відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективного управління. Тільки достовірне знання щодо якісних змін в процесах навчання, виховання, методичного і матеріально-технічного їх забезпечення, інформація з наслідків діяльності педагогічних кадрів і функціонування всіх структурних підрозділів навчальних закладів дає змогу приймати обґрунтовані рішення, адекватні їх потребам, регулювати умови, необхідні

для ефективної роботи педагогічного колективу. Проблема збору, обробки і використання організаційно-управлінської інформації на науковому рівні розглядається в працях вітчизняних науковців В. Бикова, В. Гуменюк, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Г. Єльнікової, В. Луначека, В. Пікельної, В.Руденка [1,3,7,8].

Керівнику навчального закладу для вирішення зазначеної проблеми, крім моделювання інформаційної мережі, необхідно вирішувати й інші управлінські завдання. Це такі, як створення та розвиток матеріальної бази інформатизації, що передбачає придбання або отримання комп'ютерів, придбання або розробку комп'ютерних програм, створення корпоративної мережі, підключення до мережі Інтернет, обладнання відповідних приміщень, внесення змін до посадових обов'язків працівників навчального закладу, призначення відповідального за цей процес. Підготовка членів колективу до оптимального використання можливостей інформаційних технологій, підготовка учнів, студентів здійснюється за допомогою навчального процесу, позааудиторної роботи, створення можливості використовувати комп'ютерну техніку в повсякденному житті. Підготовка працівників навчального закладу здійснюється за допомогою лекцій, семінарів, практикумів, вивчення літератури, досвіду комп'ютеризації навчального закладу. Усі перелічені вище завдання вирішуються на початковому етапі інформатизації, але вони не вичерпують усіх завдань управління процесом інформатизації.

Наявність різнопланових поглядів на проблему інформатизації в освіті, необхідність систематизації та класифікації її завдань вимагають визначення теоретичних засад здійснення такої мети. Класифікувати та визначати завдання інформатизації навчального закладу можна за допомогою концепції управління, яка системно охоплює це явище, зокрема, створення умов для управління, функціонування, розвитку навчального закладу: прогностичних, педагогічних, психологічних, організаційних, кадрових, правових, матеріально-фінансових, санітарно-гігієнічних, медичних.

Відповідно до цієї концепції всі завдання комп'ютеризації навчального закладу можна поділити на дев'ять груп. Головною групою, якій підпорядковані всі інші, є група завдань, пов'язана зі створенням педагогічних умов. Всі інші групи пов'язані з вирішенням управлінських завдань.

Така інтерпретація сутності управління навчальним закладом дає можливість визначити додаткові потенційні можливості для інформатизації. Для сприяння створенню *прогностичних* умов діяльності навчального закладу у базі даних має міститись така інформація: про навчальний заклад, яка характеризує його потенційні можливості та результати діяльності за останні роки (звіти, плани роботи за минулі роки тощо); про мікросередовище навчального закладу (дані про навчальні заклади, які надають споріднені послуги, дані про установи, які можуть сприяти вирішенню завдань навчального закладу, дані про потреби в освітніх послугах та фахівцях, можливих абітурієнтах навчального закладу); законодавчі акти, державні програми, які характеризують завдання та напрями розвитку навчального закладу; характеристика головних параметрів макросередовища, які впливають на навчальний заклад.

Для створення *педагогічних умов* необхідне розміщення у базі даних такої інформації:

- мета роботи навчального закладу, представлена у вигляді моделі випускника, кваліфікаційної характеристики;
- зміст освіти: навчальні плани свого та інших навчальних закладів, навчальні та робочі програми, електронні підручники, посібники, монографії, статті;
- можливі варіанти технології навчально-виховного процесу, методи, форми навчальної та виховної роботи;
- результати навчально-виховного процесу, облік оцінок, одержаних учнями за результатами поточного та підсумкового контролю, облік рівня вихованості учнів, сформованості учнівського колективу.

Для створення *психологічних умов* у базі даних повинна бути наступна інформація:

- методики оцінки та самооцінки стилю управління навчальним закладом та його підрозділами, емоційно-психологічного стану працівників та учнів;
- оцінки психологічного клімату в навчальному закладі;
- перелік та характеристики засобів мотивації та стимулювання працівників;
- результати оцінки стилю управління, психологічного клімату, емоційно-психологічного стану працівників та учнів.

Технічно нескладним є завдання розробки комп'ютерних програм, які б давали можливість на основі індивідуальних оцінок викладачів та учнів отримувати узагальнені оцінки психологічного клімату, стилю управління та інших психологічних характеристик навчального закладу. Завданням керівника навчального закладу є забезпечення створення відповідної бази даних та залучення один чи два рази на рік усіх працівників та учнів до комп'ютерної оцінки запропонованих психологічних параметрів.

Для забезпечення створення *організаційних умов* діяльності навчального закладу в базі даних необхідно мати таку інформацію: організаційна структура управління навчальним закладом — розподіл обов'язків між керівниками навчального закладу, структура та функції колегіальних органів; перелік та зміст норм організаційного порядку, які діють у навчальному закладі — положення, пам'ятки, інструкції, графіки робіт, розклади занять, екзаменів тощо; плани роботи навчального закладу та його підрозділів; плани роботи з контролю якості діяльності навчального закладу, реалізації завдань роботи на поточний рік та контролю результатів діяльності викладачів; про якість роботи навчального закладу та окремих викладачів; протоколи засідань колегіальних органів управління та їх рішення; звіти навчального закладу та його підрозділів; про події, що

відбуваються в навчальному закладі; облік вхідної та вихідної документації; облік контингенту учнів.

Інформаційне сприяння створенню *кадрових умов* зумовлює необхідність отримання, фіксації та використання такої інформації: штатного розкладу та посадових обов'язків працівників; анкетних даних на кожного працівника; графіка підвищення кваліфікації працівників, графіка атестації працівників; бібліографічних та анотованих списків літератури; картотеки педагогічного досвіду; індивідуальних планів роботи викладачів, планів самоосвіти.

Наведений перелік видів інформації є необхідним її мінімумом. Крім неї, може бути й інша інформація. Інформаційне сприяння створенню *правових умов* передбачає розміщення у базі даних такої інформації: ліцензій та акредитаційних сертифікатів; законодавчих актів, що визначають діяльність навчального закладу; нормативних документів, що регламентують діяльність навчального закладу, міжнародних правових документів, декларацій, пов'язаних з освітою, наказів по навчальному закладу.

Наявність такої інформації створює сприятливі умови для обґрунтованого аналізу та оцінки стану реалізації прав та обов'язків учнів, студентів, батьків, викладачів, працівників навчального закладу; обґрунтованого аналізу виконання своїх обов'язків та прав державними установами та іншими організаціями, пов'язаними з навчальним закладом; правомірного прийняття управлінських рішень; розробки заходів правового захисту всіх залучених до освітнього процесу та працівників навчального закладу.

Забезпеченню *ергономічних умов* діяльності навчального закладу сприяє така інформація: нормативні санітарно-гігієнічні вимоги до розкладу занять, освітлення, температурного режиму, меблів, обладнання, чистоти приміщень, розміру площі на одного учня тощо; графіки проведення санітарних днів; плани роботи з покращання ергономічного стану

навчального закладу; графіки чергування; результати поточної оцінки санітарно-гігієнічного стану приміщень навчального закладу.

Забезпеченню *медичних умов* реалізації мети навчального закладу необхідно мати таку інформацію: графіки проведення диспансеризації учнів та працівників навчального закладу, профілактичних щеплень; узагальнені дані про тенденції зміни рівня захворювань шлунка, серцево-судинної системи, зору, хребта учнів та працівників.

Наявність зазначеної інформації дає можливість вирішувати не тільки поточні питання, але й розробляти заходи щодо покращення здоров'я членів колективу.

Інформаційне сприяння забезпеченню *матеріально-фінансових умов* передбачає створення та використання банку інформації про управління майном навчального закладу – облік матеріальних цінностей, закупівля, переоцінка, списання матеріальних цінностей, управління автотранспортом, облік будов та приміщень; фінансову діяльність навчального закладу – облік прибутків та витрат, облік плати контрактників за навчання, облік плати за оренду приміщень, облік надходжень за виробничу діяльність; заробітну плату працівників — дані про тарифікацію, облік робочого часу, облік замін, нарахування заробітної плати.

Крім створення бази даних необхідно проводити її аналіз і за його результатами оперативно вносити зміни.

Отже, інформаційно-аналітичний процес у сфері управління являє собою процес визначення змісту, пошуку, збору, переробки та подання інформації у вигляді, придатному для її використання для прийняття управлінських рішень [3,4,9].

Висновки

Враховуючи вище викладений матеріал, можна зробити наступні висновки: інформатизація навчального закладу - це, по-перше, визначення

сутності управління навчальним закладом; по-друге, створення бази даних для інформаційного супроводу управлінської діяльності керівника. Зміст інформації має відповідати змісту управлінських функцій і сприяти забезпеченню наукової основи для прийняття управлінських рішень.

Для якісного процесу управління навчальним закладом потребують подальшої розробки наступні питання: удосконалення матеріально-технічного забезпечення навчального закладу, бази даних; створення програмного забезпечення для вирішення управлінських задач; впровадження електронної бібліотеки.

Застосування в управлінні навчальним закладом інформаційних комп'ютерних технологій дасть можливість: підвищити ефективність навчального процесу; зменшити час на виконання поточної роботи; оперативного доступу до інформації стосовно діяльності навчального закладу.

Література

1. Гуменюк В.В. Інформаційне забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом : Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – К., 2001. – 220 с.
2. Гречаник О. Формування системи інформаційного забезпечення управління загальноосвітнім навчальним закладом / О. Гречаник // Управління школою. – 2007. – № 19 – 21. – С. 17-24
3. Єльнікова Г.В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України – К., 2005. – 453 арк.
4. Забродська Л.М. Інформатизація управління навчально-виховним процесом у загальноосвітньому навчальному закладі: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. – К., 2002. – 210 с.

5. Закон України «Про Концепцію національної програми інформатизації»: за станом на 09 лютого 2006 р. / Відомості Верховної Ради. – Офіц. вид. – К., 2006. – № 22.
6. Кулицький С.П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління : навч. посіб. / С.П. Кулицький. – К. : МАУП, 2002. – 224 с.
7. Лунячек В.Е. Управління загальноосвітнім навчальним закладом з використанням комп'ютерних технологій: Дис.... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти АПН України. – Л., 2002. – 305 арк.
8. Управління загальноосвітніми навчальними закладами: Програма курсу : методический материал / Л.М. Калініна, Н.М. Островерхова, О.С. Падалка, М.К. Глоба. – К. : ПП "Компанія "Актуальна освіта", 1999. – 56 с.
9. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К. : «Академвидав», 2006. – 352 с.
10. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. / Є.М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.